

UN EDIFICI DE JOSEP ORIOL MESTRES I ESPLUGUES A MATARÓ

Aquesta comunicació és producte d'un tall transversal d'un estudi més ampli que, sobre l'arquitectura mataronina del segle XIX, estem treballant actualment. Aquest estudi consisteix, en la seva primera fase, en la recopilació, catalogació i inventari de tots els plànols, expedients, etc. que sobre edificis o similars es conserven a l'Arxiu Municipal de Mataró (aquest marc de treball serà ampliable als edificis o obres que ens arribin d'altres fonts).

Després d'aquest primer nivell de catalogació, intentarem localitzar els edificis corresponents a cadascun dels projectes per saber si es va realitzar l'obra o no, si es va fer d'acord als plànols i si ha estat posteriorment reformada o enderrocada. Al mateix temps, pretenem aprofundir en els autors dels projectes, ja siguin arquitectes o mestres d'obra que van treballar a la ciutat, especialment els qui van intervenir en un major nombre d'ocasions; per exemple, Ignasi Caballol, Emili Cabañes, Geroni Boada, Miquel Collet, etc., juntament amb d'altres que, de forma puntual, també ho van fer i que resulten ésser artistes de renom: Elies Rogent, Fontseré, Simó i Fontcuberta, Josep Oriol Mestres; a aquests darrers s'haurien d'afegir dos més: Miquel Garriga i Roca i Josep Puig i Cadafalch, que tenen una vinculació més estreta amb Mataró (el primer per haver estat arquitecte municipal i el segon per ser fill de la ciutat).

El treball d'investigació s'enfoca dintre de l'òptica de la història de l'art i inclou tant l'obra privada com la pública, partint de la hipòtesi que el segle XIX va configurar en gran manera el Mataró actual. D'aquesta època són, per exemple, el cementiri actual, obra de Miquel Garriga i Roca, mercats públics de Garriga i Roca i Puig i Cadafalch; la presó d'Elies Rogent, la façana de Santa Maria (especialment interessant el primer projecte, no realitzat, de Simó i Fontcuberta), reforma de l'Ajuntament, repartidors d'aigua, gasòmetre, centres religiosos: capella del Sagrament, convent de la Providència, asil de Sant Josep, Germanetes dels Pobres, col·legi de Catalunya -actual Valldemia-, etc.

Centrem-nos ja en la comunicació *Un edifici de Josep Oriol Mestres*.

L'edifici al qual fem referència es troba ubicat al carrer de la Riera, número 83 (antic número 22) -lloc on avui es troba la boutique de Ca n'Oliveras-; el plànol *Proyecto de fachada para la casa que D. Manuel Comas trata de edificar en la ciudad de Mataró, sita en la calle de la Riera, señalada con el n.º está datat a Barcelona el 17 de març de 1853 i signat per José O. Mestres arq. (arquitecte) (1). Va ser decretat en Sessió de l'Ajuntament Constitucional de Mataró el 6 de juny de 1853 (2).*

L'arquitecte autor del projecte, Josep Oriol Mestres i Esplugues, va néixer a Barcelona l'any 1815 i va morir a la mateixa ciutat el 1895. La seva relació amb l'arquitectura ve ja de petit; l'ambient familiar li era propici (la família Mestres compta amb una llarga tradició de Mestres d'obra: el seu avi i el seu pare ja ho eren) (3). Aquesta, possiblement, va ser la causa que va fer que es decantés per iniciar els seus estudis en aquest camp. Deixeble de n'Antoni Cellers (4) i d'en Josep Casademunt (5), va començar els seus estudis a la Llotja des d'on va passar a la *Real Academia de San Fernando* de Madrid.

El dia dos de gener de 1841 va obtenir el títol professional d'arquitecte. L'any 1848 ja va ser premiat en un concurs de projectes per a la construcció de la Plaça Reial de Barcelona (2n. premi); dintre d'aquest mateix any va ser nomenat arquitecte municipal d'aquesta ciutat.

L'any 1853, essent arquitecte municipal, construeix als terrenys de l'actual Eixample el Gran Saló dels Camps Elisis, construcció molt interessant pel fet que utilitza la l'arquitectura de ferro. Va formar part, com a vocal, de la junta nomenada per tal de procedir a l'enderroc de la muralla, la qual en aquesta època empresonava ja la ciutat de Barcelona.

De tota manera, les seves obres principals, sense cap dubte, són el projecte de reconstrucció del Gran Teatre del Liceu després de l'incendi de 1861 i la façana de la Catedral Basílica de Barcelona (1887-1890) (6).

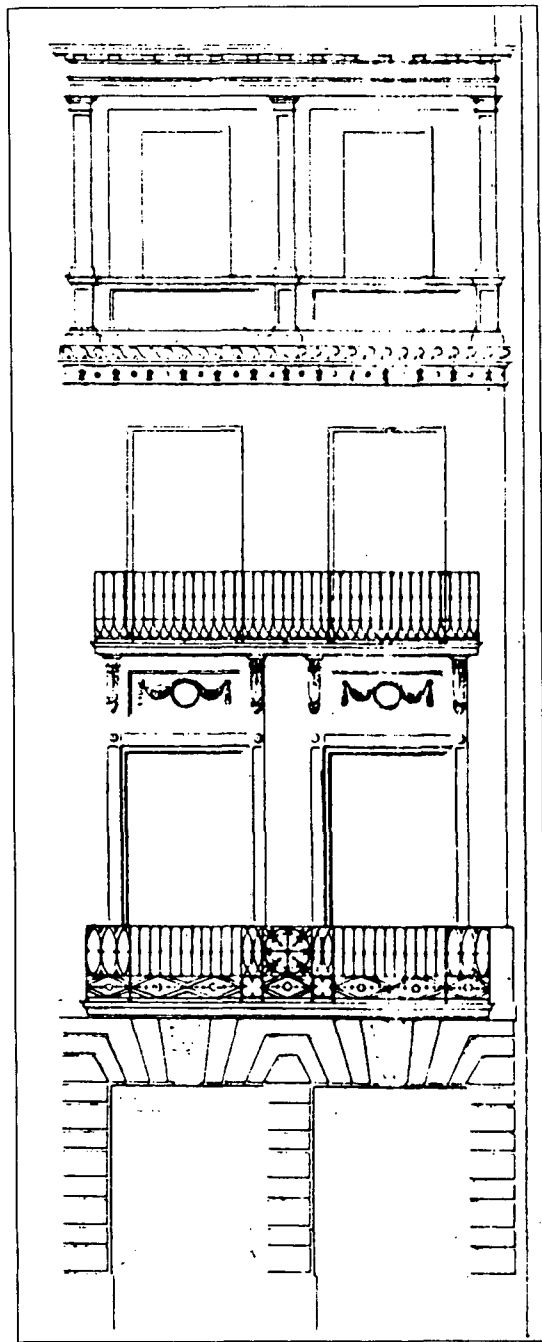
El seu estil resulta força eclèctic, *es serveix tant del gòtic com del clàssic* (7); per exemple, l'església Parroquial de les Corts (1848) és una obra on s'esbossa, dintre d'una ordinació neoclàssica, uns elements neoromànics (8). L'any 1860 construeix la casa Gibert (desapareguda) de més netes connotacions medievals.

L'obra que trobem a Mataró és un edifici particular (9) datat, com hem dit abans, l'any 1853, i li va ser encarregat pel burgès Antoni Comas (10).

L'edifici consta de planta baixa i tres pisos, destacant especialment la decoració dels portals d'accés i de la primera i la tercera planta. Els portals que tenen la llinda amb motlures donen la sensació d'alternança de frisos horitzontals, d'influència evidentment neoclàssica. Les llindes estan adovellades amb clau sobresortint decorada amb un rostre coronat, la porta de l'esquerra amb un rostre femení i la de la dreta amb un de masculí.

Al primer pis, les portes de sortida a la balconada vénen emmarcades per motlures, al punt d'intersecció de les quals l'arquitecte aprofita per posar unes petites rosetes; damunt de les obertures i emmarcats per mènsules decorades amb fulles d'acant, col·loca dos relleus (que actualment no es conserven, només ens resta l'espai buit) que al plànol es poden observar perfectament; segurament serien fets de terracota i dintre de cadascun d'ells un tondo (espai circular que en aquest cas porta un cap representat) envoltat per garlandes.

Al tercer pis, a l'ampit, s'observa al projecte de 1853 dos frisos en forma de banda longitudinal; a l'inferior s'alternen piques i cercles i al superior ones. Per sobre d'aquests frisos, un basament que sosté (amb sentit figurat, decoratiu) dos finestrals emmarcats per pilastres amb capitells dòrics que sostenen un entaulament clàssic.

En aquesta obra, i a diferència d'altres construccions del mateix Mestre o d'altres arquitectes i mestres d'obra de l'època, no divideix els pisos utilitzant cornises. En aquesta obra aconseguix donar sensació d'unitat, especialment als dos pisos centrals.

És interessant d'assenyalar que l'arquitecte projectava unes baranes de ferro forjat; la del pis inferior destaca pel seu virtuosisme, la superior per les seves reminiscències medievalitzants (arcs ogivals invertits i entrellaçats).

En definitiva, es tracta d'una obra inspirada en el món clàssic encara que sense gaire ortodòxia d'estils, pròpia d'una arquitectura eclèctica. L'autor es mereix un estudi en profunditat de la seva obra (11), per poder ratificar científicament allò que ja l'any 1899 deia d'ell en Josep Domènech i Estapà:

Cincuenta y cinco años de ejercer la profesión de arquitecto, con aquella inteligencia, actividad y notorio espíritu de originalidad que le animaba, han de dejar huella en el arte de la construcción de una ciudad como Barcelona, que tuvo siempre en Mestres uno de sus más cariñosos e ilustrados hijos. Polemista ilustrado, de rápida concepción y prodigiosa memoria, de los primeros en sacudir el yugo que dominaba el arte en nuestra patria, todos hemos de agradecer a él la parte que tuvo en el apogeo relativo en que hoy nos hallamos, ya que sin aquel primer paso que en el camino de la emancipación se atrevieron a dar Mestres, Rogent y algún otro arquitecto de su época, quizás nos hallaremos aún hoy en el limbo y en las tinieblas,

sujetando las necesidades del arte, a la fórmula rigurosa que sucedió al barroco desvario, blasfemando del estilo precioso que la edad media nos ha legado y creyendo ser herético y digno solo de castigo el atravesarse ; a dar solución nueva y apropiada, a un problema arquitectónico que con novedad en el fin y quizás también en los elementos constructivos se presentara. (12)

No voldríem finalitzar aquesta comunicació sense apuntar el fet que l'edifici esmentat no s'inclou, actualment, dintre del Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Mataró (13). Esperem que a partir d'aquest treball s'adoptin les mesures necessàries perquè l'obra de l'arquitecte Josep Oriol Mestres, formi part del conjunt d'edificis protegits. No creiem que sigui necessari fer una llarga exposició de motius que la facin mereixedora d'entrar al catàleg; de totes maneres recordarem:

-És un edifici del s. XIX que des de l'òptica de la història de l'art resulta prou interessant (com a mínim pel que fa al tractament plàstic de la façana).

-És obra d'un dels arquitectes catalans més importants del segle XIX i desgraciadament d'obra escassa a Mataró i en extensió al Maresme (13).

Antonio Merino i Orejon

NOTES.

- 1.- Arxiu Municipal de Mataró (A.M.M.), Lligalls, carpeta 229 any 1853, plànol núm. 1.
- 2.- A.M.M. Acords 1853-1854. Sessió dies: 20/5/1853 i 6/6/1853. Pàgs. 79 i 86. També es conserven a l'A.M.M. tres expedients posteriors: el primer de 1915 (1-4-3-14) on es demana permís per col·locar un *juego de puertas salientes y un decorado de madera, destinado a rótulo, en la pared de fachada de la misma casa*. El segon de 1945 (FOM -68-6) per col·locar *una puerta de hierro enrollable y un marchapie*. I la tercera de 1985 (FOM -1433 doc. 7) per condicionament de la botiga.
- 3.- El seu besavi Francesc d'Assís Mestres i Guitar va ser nomenat arquitecte de la Catedral de Barcelona l'any 1764. El seu pare també ho va ser de 1814 a 1832.
- 4.- L'arquitecte Antoni Celles i Azcona (1775-1835), va estudiar a Madrid i Roma. L'any 1817 es van inaugurar les classes d'arquitectura, la seva obra d'un neoclassicisme italianitzant.
- 5.- Josep Casademunt (1804-1868) va ser mestre de Josep O. Mestres, de Garriga i Roca, Francesc Daniel i Molina, Elies Rogent, etc.; si bé la seva obra no ha sobresortit gaire, la seva feina com a mestre va ser molt important; en paraules de Fontbona (veure nota 15) va inculcar als seus deixebles un *inusitat respecte per l'art medieval*.
- 6.- Josep Oriol Mestres va ésser Mestre major de la Seu de Barcelona, lloc que amb anterioritat va ocupar el seu pare, com hem dit abans.
- 7.- BASSEGODA i NONELL, Joan. *Mestres i Esplugues, Josep Oriol a la Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. II, pàg. 13.
- 8.- L'any 1864 projecta el Banc de Barcelona, obra de caire neoclàssic, amb les pilastres adossades dòriques que emmarquen els espais i els frontons que coronen les finestres.
- 9.- Mestres va treballar en un nombre important d'edificis particulars, per exemple, la casa Morell (c/ Sant Honorat, 3), Companyia de Tabacs de Filipines (La Rambla, 109), casa Gibert, palau de la marquesa de Samà, etc... (tots a Barcelona).
- 10.- Veure l'obra de COSTA, Francesc. *El Mataró liberal. 1820-1886. La ciutat dels burgesos i dels proletaris*. R. Dalmau Ed. Barcelona, 1985. En aquesta obra apareix publicat el plànol de l'edifici com a exemple d'edificació dels burgesos i hisendats. No es fa referència, en aquest llibre, ni a l'arquitecte, ni es fa cap estudi de l'obra.
- 11.- No hi ha a hores d'ara cap estudi en profunditat del seu estil, de la seva evolució, etc. Són interessants els seus escrits, entre d'altres: *Real Monasterio de Santa María de Pedralbes. Apuntes histórico-arquitectónicos*. Barcelona, 1882; *Memoria para el proyecto de conclusión de la Catedral de Barcelona... habiendo encargado la parte facultativa al arquitecto de la misma catedral D. José O. Mestres*, Barcelona, 1867.
- 12.- DOMÈNECH i ESTAPÀ, Josep. *Memoria necrológica de don José Oriol Mestres Esplugas. Leída en la sesión pública celebrada el día 26 de enero de 1899*. A. López Robert. Barcelona 1899, pàg. 21.
- 13.- Ajuntament de Mataró. *Pla especial del Catàleg del Patrimoni arquitectònic*. Mataró, 1981.
- 14.- MESTRES, Oriol. *Memoria Casas Consistoriales y Escuelas públicas para el pueblo de San Ginés de Vilassar. Proyecto de un edificio que se pretende construir...* datat a juliol de 1862 (171 fulls manuscrits). Sembla ser que també va construir a Arenys de Munt la colònia agrícola de D. Joan Güell.
- 15.- FONTBONA. *Història de l'art català*. Vol. VI. Edicions 62, Barcelona 1984.